

Asociácia školskej psychológie SR a ČR, Gondova 2, 818 01 Bratislava

Váž. pani
Dr. Tatiana Rosová
poslankyňa Národnej rady SR
Bratislava

V Bratislave, 30.11.2009

Vec: vyjadrenie k waldorfskej škole

Vážená pani poslankyňa,

dovoľujem Vám zaslať, na základe vyžiadania, svoje vyjadrenie k postaveniu, fungovaniu a výsledkom waldorfskej školy na Slovensku, a to ako z pozície členky N.E.P.E.S. (Network of European Psychologists in the Educational System, Brusel, Belgium) a predsedníctva Asociácie školskej psychológie SR a ČR, tak aj ako autorky viacerých publikácií a príspevkov z oblasti humanizácie škôl a humanistických alternatívnych škôl a ich prínosu pre mentálne zdravie žiakov a učiteľov v edukačnom prostredí.

Vďaka za Vašu ústretovosť a dlhoročnú kvalitnú prácu v oblasti humanizácie školstva

Doc. PhDr. Eva Gajdošová, PhD., v.r.

Príloha č.1: Waldorfská škola

Základná charakteristika waldorfskej pedagogiky a waldorfskej školy:

Waldorfská pedagogika patrí k najznámejším alternatívnym humanistickým pedagogickým prúdom. Jej výrazná hodnota spočíva najmä v rešpektovaní individua - žiaka aj učiteľa - a v úsilí zabezpečiť ich osobnostný rozvoj a psychické zdravie. V centre pozornosti je teda človek a jeho kognitívny, emocionálny a sociálny vývin. Ciele školy sa podriaďujú požiadavkám a potrebám kvalitných medziľudských vzťahov v školskom prostredí a osôb v nich zúčastnených.

Medzi primárne atribúty humanistických alternatívnych škôl tohto typu patrí:

- 1/ Spolupráca a konfrontácia názorov medzi učiteľmi a žiakmi a učiteľským zborom a skupinami či triedami žiakov.
- 2/ Rešpektovanie práv všetkých účastníkov výchovnovzdelávacieho procesu.
- 3/ Kognitívny, emocionálny a sociálny vývin žiakov a učiteľov.
- 4/ Sloboda účastníkov pri dosahovaní svojich vlastných cieľov.
- 5/ Priama, otvorená, voľná a autentická komunikácia medzi všetkými účastníkmi výchovno-vzdelávacieho procesu.
- 6/ Uplatňovanie kreatívnych spôsobov riešenia problémov.
- 7/ Verejné diskusie týkajúce sa sociálnej dynamiky skupín.
- 8/ Možnosť kritického posúdenia organizácie a riadenia školy učiteľmi i žiakmi.

Výskyt waldorfských škôl v medzinárodnom a európskom kontexte:

V súčasnosti jestvuje na svete viac než 1000 škôl waldorfského typu, a to vo vyše 60 krajinách a na niekoľkých kontinentoch(4). Čo sa týka penetrácie školských systémov vo svete, ide o svetový unikát,

V Európe je viac než 600 waldorfských škôl. V našom susedstve v Čechách 10 škôl, v Maďarsku 17, Poľsku 5 a na Ukrajine 7. (ibid)

Forma usporiadania školy a jej začlenenie je rôzne: v mnohých krajinách sú to tzv. nezávislé školy so štátnou subvenciou, niekde majú formu súkromných škôl, ale nezriedka sú začlenené aj v štátnom sektore(Švédsko, Veľká Británia, Česká republika).

Nedávne ocenenia a výsledky:

Treba podotknúť, že v roku 2001 bola pedagogika waldorfského typu ocenená za svoj humanitný prínos organizáciou UNESCO (5) a že v poslednej PISA štúdií dosiahli napr. rakúske waldorfské školy kvalitné výsledky, pozornosť upútal najmä spôsob výučby prírodovedných predmetov na waldorfskej škole.(7)

Nedávne pochybnosti:

Podozrenie ľudí ponúka najmä filozofia, na ktorej stojí waldorfská škola, a to antropozofia. Tu treba rozlíšiť niekoľko rovín:

- 1) Systém waldorfskej pedagogiky nie je zaradený medzi náboženské školy, rovnako samotné školy sa tak nedeklarujú.
- 2) Školy tvrdia, že antropozofia je prepracovaným systémom, ktorý slúži učiteľom pri ich príprave, ale jej poznatky nie sú určené žiakom.
- 3) Rodičia si vyberajú školu na základe transparentných informácií o jej základoch, čo potvrdzujú podpisom v Zmluve o štúdiu. Ešte pred zápisom majú možnosť stretnúť sa s učiteľom v rámci niekoľkých predzápisových stretnutí. (8)
- 4) Doposiaľ nie je vo svete známy prípad waldorfskej školy, ktorý by bol zrušený z dôvodov ideovej nekompatibility s demokratickými princípmi spoločnosti. Prirodzene, je to príznačná pedagogická alternatíva a rodič si musí jej výber starostlivo zvážiť.

Prínosy waldorfskej školy:

Waldorfská škola, tak ako ostatné humanistické alternatívne školy, a kladie do popredia mentálne zdravie detí, ktoré je závislé na týchto šiestich oblastiach:

1. pozitívny postoj k sebe samému
2. optimálny rast, zrenie, vývin a sebaaktualizácia
3. psychická integrácia
4. osobnostná autonómia
5. komplexné vnímanie sveta okolo seba
6. adekvátne environmentálne majstrovstvo.

Vo waldorfskej škole, tak ako aj vo väčšine humanistických alternatívnych škôl, sa v procese edukácie aplikujú tieto základné humanistické princípy (9,12): princíp kooperácie, komunikácie, kompetencie, kreativity a kariéry.

Kooperácia: V škole sa uskutočňuje vzájomná kooperácia všetkých účastníkov výchovno-vzdelávacieho procesu, t.j. vzájomná spolupráca učiteľov, výchovného poradcu, školského psychológa s cieľom optimalizovať výchovno-vzdelávací proces a zabezpečovať systematický osobnostný rozvoj žiakov. Spomínaní partneri spolu prejednávajú postupy a prístupy voči žiakom, systematicky kooperujú s rodičmi žiakov. Na zreteli majú optimálny vývin žiakov a ich psychické zdravie a spoločne riešia vyskytujúce sa problémy žiakov v učení a správaní.

Komunikácia: V tradičnej škole, ako je známe, sú učители a žiaci od seba relatívne viac alebo menej vzdialení, ich vzťahy sú formálne, založené na moci, smerujúce prevažne k vypracovávaniu úloh a k školským výkonom. V humanistickom type školy ide o markantnú zmenu. Medzi učiteľmi a žiakmi v škole panuje značná ľudská blízkosť, ich vzťahy sú založené na kamarátsťve, opore, dôvere. Ide tu o primárne vzťahy bohaté v citovej oblasti, partneri si poskytujú emocionálnu podporu, odvahu, empatiu, konfrontáciu.

Kompetencia: V škole s humanistickou koncepciou a humanistickými princípmi sa kladie dôraz na iné ciele než je len vyučovanie a vzdelávanie - ide o novoformulované ciele, obsah, prístupy a metódy, organizáciu a riadenie vyučovacieho procesu a v neposlednom rade aj postavenie žiaka a učiteľa v škole. Ťažiskom je integrované vyučovanie. V takomto type vyučovania sa integrujú predmety, ktoré mali spoločnú myšlienku, spoločný problém, obsah, alebo tému (napr. integrovaný predmet Človek a príroda alebo predmet Človek a spoločnosť). Obsah integrovaných predmetov vytvára podmienky na to, aby sa v maximálnej miere mohla vo vyučovaní uplatniť odborná úroveň a tvorivé schopnosti učiteľa. Sociálna kompetencia zahŕňa univerzálne zručnosti, ktoré sú potrebné vo všetkých profesiách a tiež ich možno využívať v akomkoľvek sociálnom kontakte, v rodine, v škole, na pracovisku, či v mimopracovnom prostredí. Jedná sa o sociálnu percepciu, sociálnu komunikáciu, sociálnu interakciu, zvládanie interpersonálnych konfliktov, asertívne jednanie, zvládanie záťažových situácií v skupine.

Žiaci školy v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu a najmä v rámci programu rozvoja emocionálnej inteligencie sa učia verbálnej aj neverbálnej komunikácii, úskaliam jednostrannej komunikácie, bariéram efektívnej komunikácie, druhého aktívne počúvať, riešiť konflikty týkajúce sa vzájomných vzťahov s rodičmi, súrodencami či priateľmi a spolupracovať, vzájomne sa tolerovať, akceptovať, hľadať v problémoch dohody a kompromisy a vytvárať efektívne pracovné tímy.

Kreativita: Centrálnym cieľom humanistickej výchovy a uplatňovaných humanistických princípov je rozvoj tvorivosti a snaha kultivovať a rozvíjať celú osobnosť, posilňovať predovšetkým sebarozvíjajúce tendencie, tvorivé postoje ku skutočnosti a k sebe samému, zvyšovať tvorivý potenciál s cieľom stimulovať tvorivú činnosť, ako aj tvorivosť v rámci skupiny, optimalizovať sociálne postoje a adaptáciu. Dôraz sa kladie na identifikáciu a rozvíjanie tvorivosti žiakov, odhaľovanie úrovne, štruktúry a dynamiky všeobecných i špeciálnych schopností žiakov ako predpokladovej zložky nadania, ako aj ich osobnostných vlastností, záujmov, motivácie ako aktívnej zložky nadania.

Kariéra: V takejto škole sa kladie dôraz na získavanie systematických a aktuálnych informácií o svete práce, o vybraných oblastiach pracovných činností, ktoré by chceli v živote vykonávať a o charakteristikách jednotlivých povolání. Žiaci tiež získavajú pravidelne informácie o sebe samom, o svojich schopnostiach, vlastnostiach, záujmovej orientácii, nadaní a talente. Všetky tieto informácie a poznatky o sebe im potom umožňujú adekvátnejšie sa rozhodnúť a vybrať si pre ne vhodnú strednú školu a učebný alebo študijný odbor.

Z predchádzajúcich poznatkov je zrejmé, že humanistická škola s aplikáciou humanistických princípov dáva mimoriadny dôraz na vzájomnú kooperáciu a komunikáciu školy a rodiny, na spoluprácu pedagogických zamestnancov (učiteľov, školských psychologov, špeciálnych pedagógov), rodičov a žiakov, na pomoc, oporu, podporu zo strany učiteľov a iných pedagogických zamestnancov voči žiakom, ale aj na rozvíjanie pomoci, podpory a opory medzi žiakmi navzájom. Sociálna opora učiteľov okrem rodičov a kamarátov je u žiakov humanistickej alternatívy výrazne vysoká.

Výsledky nedávneho výskumu v oblasti sociálnej opory:

Zaujímavé výsledky priniesol nedávny výskum M. Kačániovej z UKF v Nitre (10), ktorý uskutočnila v rámci svojej bakalárskej práce „Vplyv koncepcie humanistickej školy na sociálnu oporu pubescentov“ (2009). Sociálnu oporu sledovala u žiakov škôl štandardného typu a humanistického typu (včítane Waldorfskej školy v Bratislave).

Vybrané výsledky:

1) **Žiaci humanistickej školy považujú svojich triednych učiteľov za výraznú sociálnu oporu na rozdiel od žiakov štandardnej školy** ($t = 4.702$; $p < 0.001$). Znamená to, že každodenné využívanie humanistických prístupov smerujúcich k priateľským a partnerským medziľudským vzťahom, k otvorenosti, úprimnosti v komunikácii rozvíja u detí pocity, že triednym učiteľom môžu dôverovať, a že sú pre nich oporou aj v každodenných krízach v školskom prostredí.

Tabuľka : Sociálna opora učiteľov podľa škôl

	Škola	N	M	% z MAX	SD	t	P
Učiteľ často	Humanistická	34	48.53	80.88 %	12.662	4.702	<0.001
Učiteľ často	Štandardná	69	36.59	60.98 %	11.841		

Pubescenti humanistickej školy uvádzajú u učiteľa tieto ukazovatele sociálnej opory so štatisticky významným rozdielom v porovnaní s ďalšími ukazovateľmi: správa sa férovo; o žiakov zaujíma; vysvetlí veci, ktorým žiaci nerozumejú; ukáže, ako sa majú veci robiť dobre; povedia, že sa žiakovi darí.

2) Žiaci štandardnej školy na rozdiel od žiakov humanistickej školy vnímajú štatisticky významne vyššie sociálnu oporu svojho rodiča než učiteľa ($t = -8.913$; $p < 0.001$), a teda častejšie uvádzajú zdroj sociálnej opory rodiča ($M_1 = 50.14$, $SD_1 = 11.128$) než učiteľa ($M_2 = 36.59$, $SD_2 = 11.841$). Žiaci humanistickej školy pociťujú učiteľov ako svoju silnú oporu, a to rovnakú ako svojich rodičov. **Učiteľ aplikujúci humanistické prístupy sa teda stáva rovnako významným článkom sociálnej opory pre samotné dieťa ako jeho rodič a v škole mu v krízach a v konfliktach nahrádza pomáhajúcu a podporujúcu osobu akou rodič je. Dieťa učiteľom humanistických škôl verí, dôveruje, môže sa na nich spoľahnúť, učiteľia sa s ním porozprávajú, poradia mu, pomôžu v problémoch a ukážu vhodný spôsob reagovania a smerovania.**

3) **Emocionálny druh opory učiteľa žiaci posudzujú častejšie na humanistickej škole** ($M_1 = 12.26$, $SD_1 = 3.414$) v porovnaní so žiakmi štandardnej školy ($M_2 = 9.14$, $SD_2 = 3.349$).

Tabuľka: Emocionálny druh opory učiteľa podľa škôl

	Škola	N	M	% z MAX	SD	T	p
Učiteľ, emocionálny druh opory	Humanistická	34	12.26	68 %	3.414	4.418	<0.001
	Štandardná	69	9.14	51 %	3.349		

Celkove výsledky poukázali na to, že v štandardnej škole sú učiteľia a žiaci od seba relatívne viac alebo menej vzdialení, ich vzťahy sú formálnejšie, založené na moci. Učiteľ prevažne vyžaduje vypracovávanie úloh a školské výkony. V humanistickom type školy ide o výraznú zmenu. Žiaci humanistickej alternatívnej školy považujú učiteľa za svoju silnú sociálnu oporu, a to tak silnú, ako svojho rodiča. Medzi učiteľmi a žiakmi panuje značná ľudská blízkosť, ich partnerské vzťahy sú založené na kamarátstve, opore, dôvere. Ide tu o vzťahy bohaté v citovej oblasti, partneri si poskytujú emocionálnu podporu, odvahu, empatiu i konfrontáciu, čo potvrdzuje aj výskum českého psychológa J. Mareša (11).

Zdroje:

- (1) www.newworldencyclopedia.org
- (2) Carlgren, F.: Výchova k slobode – pedagogika Rudolfa Steinera. 1.vyd. Bratislava : SPN, 1993
- (3) Brtková, M.: Reformná pedagogika v XX. storočí, Univerzita Komenského, 1997
- (4) <http://www.freunde-waldorf.de/info/welt/>
- (5) www.unesdoc.unesco.org/images/0012/001223/122345E.pdf
- (6) prof. Philip Woods: <http://www.dfes.gov.uk/research/data/uploadfiles/RR645.pdf>
- (7) <http://www.bifie.at/buch/322/9/6>
- (8) <http://ba.iwaldorf.sk/category/zborovna/pedagogika/caste-otazky>
- (9) Gajdošová, E.-Herényiová, G.: Školský psychológ aj jeho vstup do humanizácie našich škôl. Príroda, Bratislava 1998.
- (10) Kačániová, M.: Vplyv koncepcie humanistickej školy na sociálnu oporu pubescentov. UKF, Nitra 2009. Bakalárska práca.
- (11) Mareš, J.: Sociální opora u dětí a dospívajících III. Nucleus: Hradec Králové 2003.
- (12) Gajdošová, E.- Herényiová, G.: Rozvíjení emoční inteligence žáků. Portál, Praha 2006.